

Trh kapitálu

Kapitál není na rozdíl od přírodních zdrojů, půdy a práce prvotním výrobním faktorem, je až faktorem sekundárním, tj. musíme jej nejdříve vyrobit. Kapitál nám pomáhá zvýšit produktivitu práce a společenské bohatství.

Formy kapitálu

Kapitál je možné dělit z různých hledisek:

- **Peněžní kapitál** – tj. jako peníze, které jsou použity pro ekonomickou činnost. Tyto peníze zprostředkovávají tvorbu a růst bohatství. Z peněžního kapitálu plyne jeho vlastníkově důchod ve formě úroku
- **Fyzický (hmotný) kapitál** – tj. statky dlouhodobé spotřeby, jež jsou použity jako výrobní vstupy pro další výrobu za účelem dalšího zhodnocení. Z vlastnictví tohoto kapitálu plyne majiteli zisk
- **Finální produkt** – tj. produkt určený k prodeji pro konečnou spotřebu
- **Lidský kapitál** – tj. investice vložené do vzdělání, do technických znalostí a zkušeností a také do zlepšení kondice a fyzického stavu

Na základě těchto hledisek lze členit kapitál na:

- **Peněžní** – peníze v bankách určené na investice
- **Produktivní** – stroje, zařízení, nářadí, výrobní budovy, dopravní prostředky
- **Zbožový** – vyrobená produkce
- **Intelektuální** - je tvořen lidským kapitálem, společenským kapitálem a organizačním kapitálem. Je definován jako zásoby a toky znalostí a dovedností

Existuje i celá další řada forem, dle kterých lze kapitál členit, např. kapitál **hmotný** a **nehmotný** (software, technologie, know-how, patenty), kapitál **finanční** (úspory, bankovní půjčky, cenné papíry). Kapitál hmotný a nehmotný řadíme do kategorie reálných aktiv, zatímco kapitál finanční pak do finančních aktiv.

Zde vymezíme kapitál jako zásobu statků používaných v procesu výroby, tj. ztotožníme jej s kapitálovými statky, jako jsou budovy, stroje, dopravní prostředky. Podmínkou pro výrobu kapitálových statků je uvolnění části výrobních činitelů z výroby spotřebních statků. Znamená to, že výroba kapitálových statků je na jedné straně spojena s omezováním přítomné spotřeby, na druhou stranu však zapojování kapitálu do výroby přináší růst objemu výroby a tím i možnost vyšší spotřeby v budoucnu.

Celkový vklad nových kapitálových statků do výroby, tzv. hrubé investice (I_B), se dělí na dvě složky: investice obnovovací (I_R) a investice čisté (I_N).

$$I_B = I_R + I_N$$

V klasickém pojetí **nabídka na trhu kapitálu** tvoří úspory ekonomických subjektů (domácností). Úspory představují tu část disponibilního důchodu, která nebyla vydána na spotřebu, ale byla přeměněna na nabídku úvěrových prostředků na trhu kapitálu. Úspory

mohou nabývat nejrůznějších forem, např.: vklady u bank, různé druhy pojistného, běžné a termínované vklady u penzijních, investičních či penzijních fondů, akcie, obligace a další druhy cenných papírů. Tato tvorba ze strany domácností je dobrovolná. Domácnosti budou ochotny odložit část své spotřeby však pouze tehdy, jestli jim to zajistí zvýšení jejich budoucí spotřeby. Odměnou za odloženou spotřebu jim je výnos, jež má podobu úroku z vkladu nebo dividendy z akcie. Pro domácnosti je důležitá ne absolutní výše úroku z uspořené částky, ale tzv. úroková míra. **Úroková míra (i_r) je dána poměrem úroku z uspořené částky za určité časové období (zpravidla 1 rok) k této uspořené částce.**

$$i_r = (S_1 - S_0) / S_0 \times 100$$

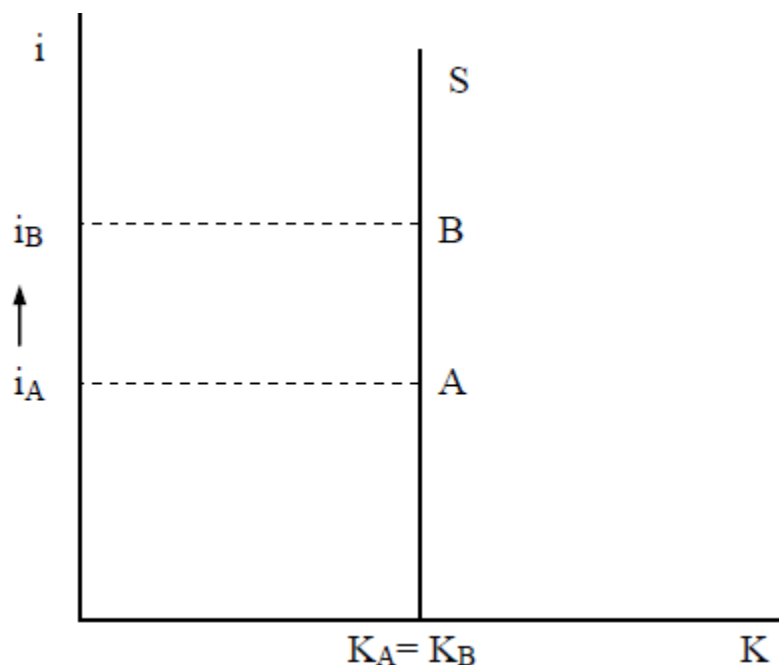
kde $S_1 - S_0$ je úrok, neboli výnos ze zapůjčené částky, a S_1 je částka, kterou získáme za prodej úspor ve výši S_0 na trhu kapitálu na dobu 1 roku.

Při půjčování peněz musíme pracovat ještě s faktorem inflace. Vlivem inflace peníze ztrácí část své kupní síly, tj. dá se za ně koupit méně zboží, než dříve. Kvůli inflaci je proto nutné rozlišovat mezi reálnou a nominální úrokovou mírou:

$$\text{Nominální úroková míra} = \text{reálná úroková míra} + \text{očekávaná míra inflace}$$

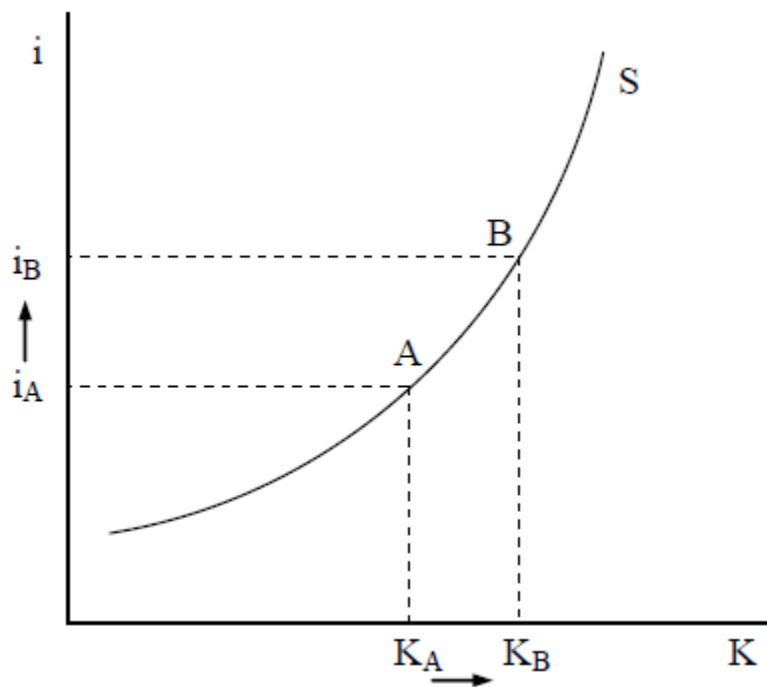
Lze konstatovat, že domácnosti se tedy rozhodují o úsporách jednak na základě tendence dávat přednost současné spotřebě před spotřebou budoucí a jednak podle velikosti úrokové míry. Z krátkodobého hlediska je velikost úsporami vytvořené zásoby kapitálu dána.

Graf 1 Nabídka kapitálu v krátkém období



V dlouhém období růst úrokové míry vede k růstu úspor, tj. úspory jsou v tomto případě rostoucí funkcí úrokové míry a nabídková křivka je rostoucí (viz graf č. 2).

Graf 2 Nabídka kapitálu v dlouhém období

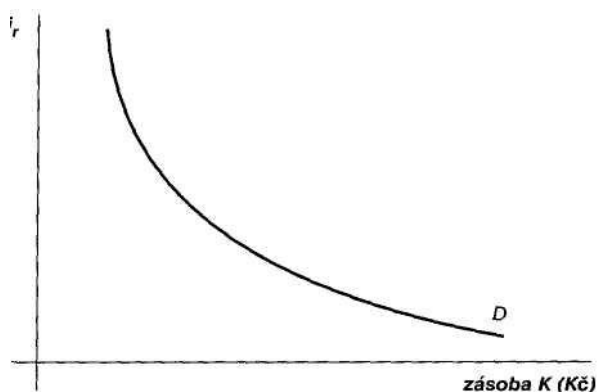


Poptávka po kapitálu je dána potřebou firem financovat nákup investičních statků. Firmy obvykle nečekají, až se jim podaří nashromáždit dostatečné množství vlastních prostředků, a používají k investicím i cizí zdroje.

Poptávka po kapitálu, stejně jako poptávka po ostatních výrobních faktorech, je odvozenou poptávkou z poptávky po statcích a službách, k jejichž výrobě má být dodatečný kapitál využit. Poptávka po kapitálu je určena příjmem z mezního produktu kapitálu a je závislá na výši úrokové míry – platí, že s růstem úrokové míry poptávka klesá a naopak. Znamená to tedy, že *poptávka po kapitálu je klesající funkcí úrokové míry a je určena klesajícím příjmem z mezního produktu kapitálu.*

Křivka poptávky po kapitálu je definována z krátkodobého i dlouhodobého hlediska stejně.

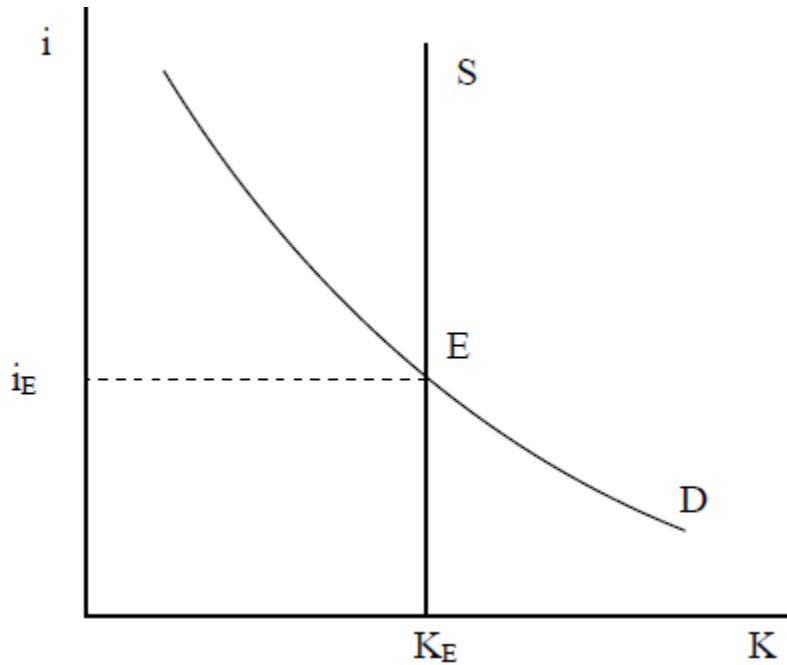
Graf 3 Poptávka na trhu kapitálu



Rovnováha na trhu kapitálu

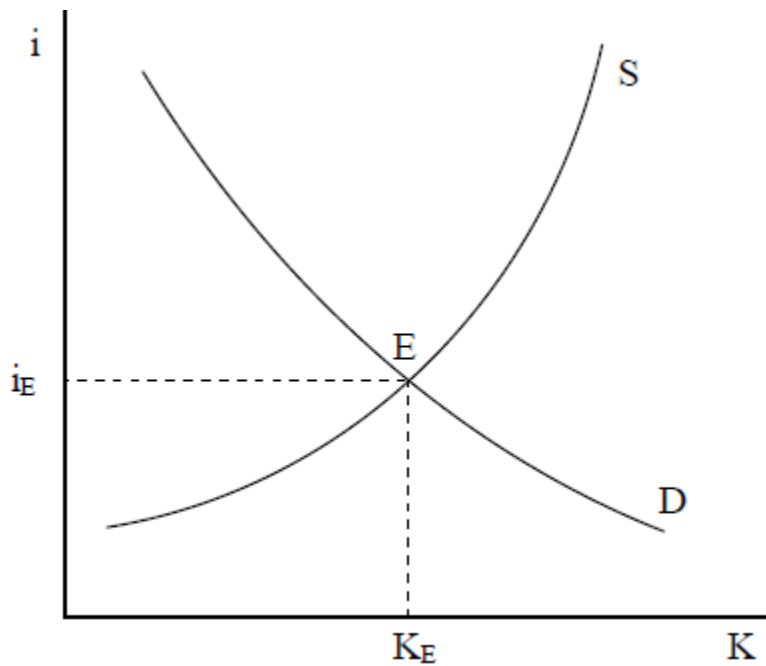
V krátkém období je rovnováha na trhu kapitálu dána střetem poptávky a dokonale neelastické nabídky (viz graf 4).

Graf 4 Rovnováha na trhu kapitálu v krátkém období



V dlouhém období je nabídka kapitálu rostoucí, neboť s růstem úrokové míry roste i ochota domácností tvořit úspory, tj. nabízet větší množství kapitálu (viz graf 5).

Graf 5 Rovnováha na trhu kapitálu v dlouhém období



Rovnovážná úroková míra vyrovnává úspory a poptávku po kapitálu, což znamená, že při dané technologii podněcuje takovou poptávku po kapitálu, která vyčerpá všechny úspory, k nimž tato úroková míra podnítila domácnosti v dlouhém období. Úroková míra tak plní dvě významné funkce - jednak vede domácnosti k tomu, aby obětovaly část své současné spotřeby ve prospěch úspor a vytvářely nabídku na trhu kapitálu, na druhé straně podněcuje firmy k vyhledávání co nejefektivnějších investičních příležitostí.